

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen tavoitteeksi esitetään palvelujen yhteen sovittaminen ja työikäisen väestön osaamisen kehittämisen edistäminen sekä osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen. Nykytilaan verrattuna ratkaisu vaikuttaa raskaalta. Uuden viraston perustaminen ei ole tarpeellista tavoitteiden saavuttamiseksi eikä virasto toisaalta voi ratkaista esimerkiksi työvoiman kohtaanto-ongelmaan liittyvää yksilön vapautta valita alat, joita opiskelee ja tehtävä, joita tavoittelee, vaikka valinta ei aina edistäkään työvoiman saatavuutta.

Hyvää uudistuksessa olisi ministeriöiden yhteistyön lisääminen ja yhteinen ennakointi. Palvelukeskusta koskevan lain yhteys muuhun lainsäädäntöön jää kuitenkin epäselväksi.

Tällä hetkellä ammatillisen koulutuksen järjestäjät toimivat kattavasti eri puolilla maata. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa joustavasti aikuisten koulutuksen tutkintojen lisäksi tutkinnon osien ja niitä pienempien kokonaisuuksien sekä ammatillista osaamista syventävien ja täydentävien koulutusten avulla. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sekä niiden osat ovat keskeinen aikuisten osaamisen kehittämisen väylä niin omaehtoisena koulutuksena ja oppisopimuksella kuin työttömyysturvan turvin ja henkilöstökoulutuksena.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palveluja voidaan nykyrakenteessa parantaa seuraavasti:

- 1) Opetushallituksen valmiutta hyväksyä nopeasti jo voimassa oleviin tutkintoihin uusia osaamisaloja sekä tutkinnon osia.
- 2) Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen muodostumista kehitetään niin, että tutkintoihin voidaan sisällyttää paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa. Nyt tämä mahdollisuus on vain muutamassa tutkinnossa, kuten taideteollisuusalan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sekä tekstiili- ja muotialan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot.

- 3) Kehitetään kaikkien ammatillisten tutkintojen muodostumista joustavammiksi ja mahdollistetaan, että niihin voi sisällyttää vielä enemmän tutkinnon osia toisista ammatillisista tutkinnoista sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin korkeakouluopintoja.
- 4) Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa nostetaan ja selkeytetään perusrahoitusta niin, että tutkinnon osia pienempien kokonaisuuksien ja ammatillista osaamista syventävien ja täydentävien koulutusten toteutukset ovat kannattavia. Rahoituksessa tulisi huomioida entistä paremmin koulutukseen hakeutuminen, ohjaamotoiminta sekä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut.
- 5) Alueille muodostetaan Varsinais-Suomessa toimivan Ennakointiakatemian kaltaisia koulutuksen järjestäjien yhteisiä ennakointiverkostoja.
- 6) Työelämän kehittämistehtävä (TYKE) palautetaan koulutuksen järjestäjien järjestämisluvassa määrittelyksi tehtäväksi ja siihen osoitetaan riittävä rahoitus.

Nämä toimenpiteet eivät edellytä uuden hallintoviraston perustamista ja niillä pystytään vastaamaan kaikkiin kehittämistarpeisiin muuten paitsi henkilöstökoulutuksen osalta. Henkilöstökoulutuksen toteuttamiseen on riittävät edellytykset kilpailutuksen kautta, kun oikein hyödynnetään työvoimakoulutuksen yhteishankintamenettelyä.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

Lain perusteluissa esitetään, että työelämän tulisi olla paremmin mukana koulutuksen suunnittelussa.

Työelämä on pitkään ollut mukana kaikkien ammatillisten tutkintojen perusteiden valmistelutyössä ja työelämätoimikunnat toimivat valtakunnallisesti aktiivisesti. Työelämän edustajat ovat mukana myös suunnittelemassa paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia.

Alueilla neuvottelukunnat kokoavat yhteen työelämän edustusta toimialoittain.

Työelämän edustajat ovat jatkuvasti osana tutkintojen ja tutkinnon osien suoritusprosesseja arvioimassa näyttöjä, ottamalla vastaan koulutus- ja oppisopimusjaksoilla opiskelevia. On vaikea nähdä, että valtakunnallinen palvelukeskus pystyisi tuomaan työelämän lähemmäs aikuisten koulutuksen järjestämistä kuin nykyinen koulutuksen järjestäjäverkko tekee.

Osaamisperusteisuus ja henkilökohtaistaminen ovat nykyisellään keinoja rakentaa yksilölle hänelle sopiva opiskelupolku. Paluuta aikaisempaan nuorten ja aikuisten koulutusten erillisiin toteutuksiin ei tarvita vaan tehokkuus ja joustavuus rakentuvat nykyisen reformin jälkeisen ketterän ammatillisen koulutuksen pohjalle. Tulokset ovat hyviä.

Riittävän rahoituksen varmistamisella voidaan edelleen kehittää uraohjausta ja aikuisten ohjaamoja oppilaitosten osana. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittäminen on tärkeää ja sitä tehdään oppilaitoksissa jatkuvasti, esimerkiksi hakevan toiminnan osalta.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Johtajalla on palvelukeskuksessa luonnoksen mukaan hyvin laaja toimivalta. Ammattitaitovaatimukset ovat siis korkeat.

Palvelukeskukselle asetetaan luonnoksessa kovia tavoitteita, esimerkiksi sen olisi tarkoitus tukea alueellisia yhteisverkostoja ja edistää niiden vaikuttavuutta. Mitä tämä käytännössä tarkoittaisi ja miten lisäarvon tuottaminen olisi realistisesti mahdollista? Palvelukeskuksella olisi käytössä 12 henkilötyövuotta ja se mm. käsitelisi kaikki hankintojen kautta tulevat opiskelijaksi ottamiset, mikä on valtakunnallisesti melkoinen hallinnollinen työmäärä.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

Perusteluissa esitetään, että

- avustuksilla rahoitettaisiin pääasiassa koko tutkintoa lyhyempiä kokonaisuuksia. Näitä on kuitenkin turha irrottaa muusta valtionosuusrahoitteisesta koulutuksesta vaan joustavuus ja tehokkuus tulee koulutuksen järjestäjän kokonaisuudesta.
- väite, että ”palvelukeskus vastaisi myös sellaisiin uusiin osaamistarpeisiin, joita syntyy esimerkiksi uusien innovaatioiden ja teknologioiden myötä tai joita ei muutoin ole mahdollista toteuttaa säännellyn koulutusjärjestelmän puitteissa”. Mikä voisi olla tällainen osaamistarve? Tutkintokoulutuksen tutkinnon osia ja osien osia voidaan aivan erinomaisesti yhdistellä kokonaisuuksiksi, jotka toimivat erilaisilla rajapinnoilla.

Yleiskatteellisen valtionosuusrahoituksen omaava koulutuksen järjestäjä voi joustavasti ratkaista alueensa hyväksi asioita sekä toteuttaa lyhyempiä ja pidempiä koulutuksia. Kilpailutettavissa hankintakoulutuksissa hinta muodostuu keskeiseksi kriteeriksi eikä aina tuo parasta mahdollista lopputulosta.

Palvelukeskuksen avustusta ei voisi saada, mikäli koulutuksen järjestäjä ei pääsisi tavoitteelliseen opiskelijavuosikertymäänsä. Jos kuitenkin tutkinnon osaa pienemmät kokonaisuudet rahoitettaisiin palvelukeskuksen kautta, tämä kaventaa koulutuksen järjestäjän toimintamahdollisuuksia ja siirtää ammatillisen koulutuksen rahoitusta säännellystä koulutuksesta yksityisten toteuttamaan kurssitoimintaan. Parempi vaihtoehto olisi muuttaa nykyistä ammatillisen koulutuksen perusrahoitusta niin, että se kannustaa toteuttamaan tutkinnon osaa pienempiä kokonaisuuksia.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Palvelukeskuksen myötä Suomessa palattaisiin takaisin ammatillisten oppilaitosten ja aikuiskouluttajien jakoon sekä ELY-keskusten hankintakoulutuksiin. Reformissa tehdyn uudistuksen purkaminen on hyvä esittää suoraan, jos se on tarkoituksena.

Lakiluonnoksessa suunniteltu valtionavustus- ja hankintamalli johtanee lisäksi nykyistä laajempaan yhtiöittämiseen. Onko tämä tarpeellista? Miksi samassa yhteydessä ei käsitellä yritysten omarahoitteisen koulutuksen osuutta aikuisväestön täydennyskoulutuksessa?

Mikäli palvelukeskus toteutetaan luonnoksen mallilla jo toteutetun oppivelvollisuus- ja maksuttomuuslainsäädännön kanssa sekä koulutuspoliittinen selonteko hyväksytään tulevaisuuden kehittämistyön linjauksiksi, suomalainen ammatillisen koulutuksen järjestelmä muuttuu radikaalisti. Osin palataan takaisin vanhoihin rakenteisiin, lisätään hallintoa ja keskitettyä ohjausta ja toisaalta luovutaan joustavasta ja hyvin toimivasta systeemistä. Onko tämä tahtotilan mukainen kehitys? Vai

voisiko ekosysteemin kuitenkin rakentaa kattavan ammatillisen koulutuksen verkoston varaan ja kehittää sitä riittävä rahoitus varmistaen?

Taipale Maria
Raision seudun koulutuskuntayhtymä